

УДК 378.4(73).011.32-054.6:81'243

## **МОВА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУЛЬТУРНО-НАВЧАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ США**

**Надія Смолікевич**

*Львівський державний університет внутрішніх справ  
вул. Городоцька, 26, 79007 Львів, Україна*

Розглянуто актуальні питання забезпечення культурно-навчальної адаптації іноземних студентів в університетах США. Акцентовано на важливості вивчення англійської мови як засобу фасилітації цього процесу адаптації.

*Ключові слова:* культурно-навчальна адаптація, іноземні студенти, англійська мова, мовні школи, навчальні центри, навчальний процес, університети США.

Інтернаціоналізація сучасної вищої освіти актуалізує проблему адаптації іноземних студентів до навчання в умовах вищої школи іншої країни. Як свідчить статистика, приблизно двоє зі ста тих, хто навчається у вищій школі у світовому масштабі, є іноземними студентами. Найбільший контингент іноземних студентів сьогодні приймають США, Канада, Австралія, Франція, Німеччина, Великобританія.

Залучення студента у нове культурно-навчальне середовище потребує налагодження зв'язків з ним, виконання тих вимог, які ставить система навчання та соціокультурні умови. Проблема адаптації студентів до умов вищого навчального закладу розглядали А. К. Грішанов, В. П. Кондратова, П. А. Просецький, Х. О. Сатросян, Ф. Г. Хайрулін та інші. Адаптацію визначають як процес активного пристосування та вольової реалізації засвоєних норм і цінностей в умовах конкретної ситуації [2]. Адаптація – це процес як неперервний, так і коливальний, оскільки навіть протягом одного дня людина виконує різні види діяльності, спілкується, формується самосвідомість. Адаптація охоплює своєрідне звикання, визначення тих необхідних змін, які відбуваються у самосвідомості особистості у процесі засвоєння нових видів діяльності та спілкування.

З огляду на масштаби залучення іноземних студентів до навчання у вищій школі, наявні традиції, набутий досвід особливий інтерес становить розгляд організаційно-педагогічних умов забезпечення адаптації іноземних студентів у системі вищої освіти США.

Незважаючи на інтенсивне дослідження проблеми підготовки студентів-іноземців до навчання у ВНЗ США у працях А. М. Алексюка,

Дж. Беджарано, Л. Біма, Л. Герберта, О. О. Леонтєва, П. Робінсона, О. М. Смолкіна та інших, у сучасних наукових дослідженнях недостатньо приділено уваги такому важливому аспекту, як удосконалення мовної підготовки іноземних студентів, що передумовою ефективного забезпечення культурно-навчальної адаптації в американських університетах.

*Мета дослідження* – обґрунтувати важливість знання англійської мови для забезпечення культурно-навчальної адаптації іноземних студентів в університетах США та роль мовних шкіл як фасилітаторів цього процесу.

Сполучені Штати Америки посідають перше місце як за кількістю студентів-іноземців, які навчаються у вищих навчальних закладах, так і за кількістю країн, з яких вони прибувають. Вища освіта у США, незважаючи на свою високу вартість, є однією із найдоступніших для іноземців. Політика уряду США спрямована на максимальне залучення іноземців у вищі навчальні заклади країни, заманюючи грошовий капітал та розумовий потенціал для розвитку наукової сфери та економічної могутності країни. Створено потужну систему найрізноманітніших органів, організацій, агентств, мовних шкіл для виконання цього завдання. Для майбутнього навчання у вищій школі США достатньо виконати три умови: подати атестат про закінчення середньої освіти, еквівалентний до американського диплома за старшу середню школу; скласти тест на знання англійської як іноземної мови (TOEFL) з оцінкою від 500 до 550 (у більш престижні ВНЗ) чи інший еквівалентний тест, наприклад, IELTS; оплатити вартість навчання [7].

Відповідні агентства створюють програми підготовки до вступу в університети, що забезпечують комфорт іноземних студентів щодо проживання і навчання в університеті. Навчальні центри при університетах пропонують підготовчі програми для вступу на бакалаврські та магістерські програми цих університетів.

Програми допомагають іноземним студентам досягти такого ж рівня академічної підготовки, як у випускників американських шкіл, а також забезпечують належний рівень володіння англійською мовою для вступу в університет. Така програма дає можливість вступити на перший курс університету після її закінчення, розрахована на один академічний рік (три триместри) й ідеальна для іноземних студентів, котрі бажають здобути ступінь бакалавра. Програма охоплює академічну підготовку та інтенсивні мовні курси, формування навчальних навичок та культурну орієнтацію. Значна частина програми присвячена вивченню англійської мови, а саме чотирьох аспектів, необхідних для академічного навчання: читання, письмо, сприйняття на слух та усне мовлення.

Формування навчальних навичок є значною частиною підготовки до навчання в університеті. Студенти вчаться працювати у групах, проводити презентації і досліди, планувати свій час, записувати лекції, систематизувати

матеріал для есе та наукових робіт і оцінювати власні результати. Мета таких програм:

- якісна мовна підготовка;
- ознайомлення студентів із методикою викладання в американських університетах (лекції, семінари, робота в групах, самостійні дослідження, тощо);
- адаптація студентів до вимог і стандартів навчання і життя у США, що суттєво відрізняються від системи навчання у рідних (вітчизняних) навчальних закладах.

Виокремимо головні навички, на які звернено увагу в програмах, що фасилітують процес адаптації до умов навчання іноземних студентів: академічна англійська мова; академічні навички; вивчення профільних предметів; граматики; усна практика; сприйняття на слух і розуміння; письмові навички; словниковий запас та лексика; конспектування; написання доповідей та звітів; проведення усних презентацій; дискусії за участю студентів і викладачів; академічне читання і аналіз тексту; пошук інформації та робота у бібліотеках; розвиток навичок роботи з комп'ютером; оволодіння потрібним мовним базисом.

Вивчення особливостей зарубіжного досвіду організації навчання іноземних мов дало змогу зробити висновок, що одним із кращих є визнаний наукою й апробований на практиці мовних курсів комунікативний підхід. Його мета – спілкування в конкретних соціальних структурах або навчання комунікативної компетенції, яка охоплює і граматичну, і соціолінгвістичну, і професійну компетентність. Комунікативний підхід дає можливість, беручи до уваги потреби іноземних студентів стосовно оволодіння іноземною мовою, індивідуалізувати цілі та зміст навчання і, відповідно, його методи й засоби. Він спрямований на створення необхідних умов для навчальної та професійної діяльності студентів. Підготовка іноземних студентів відповідно до орієнтації на їхню майбутню спеціальність і критеріїв ефективності навчання мови, які розвивають усі чотири види мовної діяльності, сприятиме піднесенню навчання на якісно новий рівень.

Оскільки система професійної підготовки потребує вдосконалення шляхом реалізації педагогічного процесу, що ґрунтується на принципах полікультурного підходу, багаторівневого сприйняття інформації, оптимізації навчальної діяльності, готовність до сприйняття професійної лексики студентами є визначальною умовою їхнього успішного оволодіння умінням сприймати, читати і передавати професійну інформацію. Педагогічну технологію, що ґрунтується на цих принципах, застосовують у процесі навчання іноземців англійської мови, що сприяє гармонійному та полікультурному розвитку особистості, а отже, – її культурно-навчальній адаптації [4].

Оскільки однією із головних вимог до тих, хто має намір навчатися у вищих навчальних закладах США, є успішне складання тесту на знання англійської мови як іноземної, то зрозуміло, що питання якісної мовної підготовки є особливо актуальним. Для іноземного абітурієнта вирішити це питання можна двома шляхами. Перший – це пройти відповідну підготовку у себе на батьківщині, другий – закінчити підготовчі курси вже безпосередньо на місці. З огляду на те, що навчання мови відбувається у відповідному мовному середовищі, цілком очевидно, що цей варіант є кращим для прискорення культурно-навчальної адаптації [1].

Майже при кожному американському університеті є мовне відділення ESL (English as a Second Language). Набір варіантів навчання дуже великий – від загальної англійської (стандартний курс, інтенсивний курс, індивідуальні заняття з викладачем) до таких спеціалізованих програм, як “робота плюс навчання”, “англійська для навчання в бізнес-школі”, “підготовка до університету”, “міжнародний академічний рік”. Почати заняття можна з будь-якого рівня (їх п’ять – від beginner до high intermediate). Світовий лідер у навчанні іноземних студентів (Kaplan Aspect) пропонує такі програми підготовки до університету: 1) International Foundation Certificate – курс Foundation (IFC); 2) Pre-Masters и Pre MBA Courses – магістратура / MBA підготовка.

Усі великі міжнародні лінгвістичні центри (LAL, Aspect, EF, International House, Regent та інші) мають свої відділення в різних регіонах США. Багато мовних програм передбачають поєднання навчання з відпочинком на американських курортах. Трохи дешевшим порівняно з великими містами є вивчення мови в невеликих університетських містечках, причому здібні студенти з відповідними знаннями англійської мови мають можливість одночасно відвідувати університетські лекції. Це так звана програма “Bridge Program”, що є своєрідним “мостом” між мовними курсами та університетом.

Підготуватися до тесту можна також засобами дистанційного навчання завдяки такому глобальному явищу, як Інтернет. Дистанційний курс створює віртуальне інформаційно-навчальне мовне середовище вивчення іноземної мови, яке створює можливості для реалізації творчого освітнього потенціалу іноземців. Він є ефективний і для самостійної роботи. Дистанційна освіта охоплює широке коло суспільства та є також важливим чинником культурної адаптації іноземця [5].

Успішне навчання в США значно залежить від здатності розуміти, розмовляти, читати, писати англійською мовою. Дослідження свідчать, що жоден інший чинник не є такий важливий в іншомовному навчальному середовищі. І чим краще читання та письмо англійською і більший словниковий запас, тим легше навчатися та виконувати завдання вчасно.

Зважаючи на це, слід використовувати кожну можливість для покращення знань англійської мови ще на батьківщині: удосконалення розмовної мови перед приїздом до США; читання англійських книжок в оригіналі, особливо літератури з майбутньої спеціальності, а також журналів і газет; ознайомлення з американською вимовою та сленгами з теле- та радіопрограм чи прослуховування музики. Непоганим варіантом є отримання можливості проживання у США за кілька місяців до початку навчання в університеті, оскільки деякі заклади пропонують спеціальні літні програми з англійської як другої мови з травня до вересня. Більшість програм охоплюють основи культури та суспільствознавство США. Інформацію про такі курси надає радник міжнародного студента [6].

Майбутньому студенту американського університету важливо також мати добрі знання з галузі вибраної спеціалізації, щоб швидко адаптуватися до темпу та вимог навчання в університеті. Ці питання обговорюють з радником чи викладачем факультету, щоб визначити свої сильні та слабкі сторони, можливості покращення знань перед приїздом в Америку. Умовою швидкого пристосування до нових навчальних умов є досконале уміння роботи з комп'ютером та Інтернетом, оскільки багато університетських курсів вимагають друкованих робіт. Більшість університетів пропонують неформальні комп'ютерні курси на початку кожного семестру.

Майже в усіх університетських кампусах є радник міжнародного студента, який надає консультації, поради під час перебування на навчанні в США, допомагає в питаннях візи та сплати податків тощо. Якщо немає офіційного радника міжнародного студента з офісу міжнародних студентів, то в університеті призначається інша особа для роботи з іноземними студентами. У повідомлення про вступ до університету повинно бути зазначено ім'я радника або іншої особи, що займається цими питаннями. У протилежному випадку цю проблему вирішують шляхом безпосереднього звернення до університету.

Центри надання інформації про освіту США та порад зі штатом кваліфікованих радників з питань освіти є майже в усіх країнах світу. Вони надають необхідні матеріали та програми перед від'їздом на навчання в США. Деякі програми надають учасникам можливість зустрітися також зі студентами, які нещодавно перебували в США на навчанні.

Зазвичай іноземні студенти, прибувши на навчання у США, вважають, що вони вже все знають, як бути успішним студентом і якщо вони старанно будуть вчитися, багато читати, то це приведе їх швидко і без проблем до отримання омріяного американського диплома про вищу освіту. Однак мовні бар'єри, складність окремих методик навчання, культурні традиції у кампусах університету можуть зруйнувати здатність до успішного навчання. Зважаючи на це, університети пропонують різноманітні безплатні,

короткотермінові заняття, які допоможуть стати успішним студентом, набути добрі навчальні навички та вміння ефективно розподіляти час. Добре зарекомендували себе, наприклад, курси англійської як другої іноземної мови в центрах з удосконалення письма чи веб-сторінки навчальних умінь.

Слід виділити деякі мовні проблеми, з якими стикаються передусім іноземні студенти та можливості їхнього вирішення:

- нерозуміння місцевого акценту – через деякий час іноземець звикне до цього акценту і розмовлятиме так;
- спілкування з акцентом та вживання різного вокабуляру – необхідно розмовляти повільно і впевнюватись, що вас розуміють, не соромитись просити інших розмовляти повільно, якщо ви не розумієте їх;
- нерозуміння спочатку американських сленгів та жаргонів, що утруднює спілкування; гумор, сарказм є складовою американської англійської, тому деякі міжнародні студенти мають певні труднощі розуміння чи пристосування до неформального стилю розмовної мови (чи сказане є всерйоз, чи ні). Однак слід сприймати це як вияв дружби, а не як неповагу;
- нерозуміння скорочень та технічних термінів, що використовуються у навчанні, наприклад, терміни: “poli sci” (political science – політичні науки), “dorms” (dormitories – гуртожитки), TA (teaching assistant – викладач-помічник), тут необхідно уточнювати значення незнайомих скорочень.

Щоб пройти успішно культурно-навчальну адаптацію, іноземним студентам необхідний певний час.

Отже, через мову відбувається процес адаптації студентів-іноземців до навчальних вимог, стилю життя, традицій, звичаїв та способів відпочинку у США. І чим вищий рівень знань (не лише академічних) англійської мови, тим швидше і легше студент адаптується до навчального, економічного, соціально-психологічного та культурного середовища.

- 
1. Гаганова О. Поликультурное образование в США: теоретические основы и содержание // Педагогика. 2005. № 1. С. 86–95.
  2. Гришанов А. К., Цуркан Д. Ц. Психолого-педагогические аспекты адаптации студентов к учебному процессу в вузе. Кишинёв, 1980. С. 8–14.
  3. Кондратова В. П. Некоторые психологические показатели адаптации студента первокурсника к условиям обучения в вузе // Вопросы вузовской педагогики, психологии и дидактики. Воронеж, 1972. С. 27–31.

4. Литвинов О. Двомовний аспект полікультурної освіти у школах США // Педагогіка і психологія. 1998. № 4. С. 119–128.
5. Шунєвич Б. Дистанційний курс з англійської мови: проблеми укладання та використання // Інноваційні підходи до навчання іноземних мов та культур у новому тисячолітті: Матеріали міжнар. конф., 20–22 верес. 2002 р. Дніпропетровськ, 2002. С. 96–97.
6. Ian Jacobs and Ellen Shatswell. International Student's Guide to the USA. 1998. Educational Testing Service. Princeton Review Publishing, New York, N. Y.
7. NAFSA's International Student Handbook: The Essential Guide to University Study in the USA. 1998. Educational Testing Service. Princeton, N. J.

## LANGUAGE AS A MEANS OF FOREIGN STUDENTS' CULTURAL AND EDUCATIONAL ADAPTATION IN THE UNIVERSITIES OF THE USA

**Nadiya Smolikevych**

*L'viv State University of Internal Affairs  
Horodots'ka Str., 26, UA – 79007 L'viv, UKRAINE*

The article describes the actual problems of foreign students' cultural and educational adaptation in the Universities of the USA. The accent is laid on the importance of learning English as a means of facilitating the adaptation process.

*Key words:* cultural and educational adaptation, foreign students, English language, Linguistic schools, Educational centers, educational process, Universities of the USA.

Стаття надійшла до редколегії 9.04.2008  
Прийнята до друку 27.05.2008